

ภาคผนวกที่ 1

แบบสำรวจงานวิจัยและพัฒนาที่เกี่ยวข้องกับเกษตรกรรมยั่งยืนจากหน่วยงานในภาคใต้

โดย

ผศ. ดร. อภินันท์ กำนัลรัตน์

อ. ปิยะ กิจถาวร

ผศ. นิพนธ์ ใจปลื้ม

คุณบรรเทา จันทรพุ่ม

คุณจรัส บุญรัตน์

คุณกำราบ พานทอง

คุณสุนันทา นิลเพชร

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

สำนักวิจัยและพัฒนาการเกษตรเขตที่ 8

สำนักงานกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง (สกย.)

เครือข่ายเกษตรกรรมทางเลือกภาคใต้

โครงการการจัดการทรัพยากรชายฝั่งภาคใต้

แบบสำรวจงานวิจัยและพัฒนาที่เกี่ยวข้องกับเกษตรกรรมยั่งยืน

โดย ผศ. ดร. อภินันท์ กำเนิดรัตน์ ศูนย์วิจัยระบบเกษตรและทรัพยากรสิ่งแวดล้อม
คณะทรัพยากรธรรมชาติ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่

1. งานวิจัยและพัฒนาที่ผ่านมา

1.1 งานวิจัยและพัฒนาที่ผ่านมาทั้งหมด

- (1) การปนเปื้อนสารเคมีเกษตรในแหล่งน้ำที่ใช้สำหรับอุปโภคบริโภคในพื้นที่การเกษตรของเกษตรกร
- (2) การลดปริมาณการใช้สารเคมีเกษตรของเกษตรกรเน้นหนักพื้นที่ปลูกผักตำบลบางเหรียง อำเภอดวนเนียง จังหวัดสงขลา

1.2 สัมฤทธิ์ผลของงานในข้อ 1.1

- (1) ผลการวิเคราะห์น้ำและดินในพื้นที่ทำการเกษตรในแนวตัดขวางภูมิโนเวศน์ต่าง ๆ ของกลุ่มน้ำย่อยรัตนภูมิ กล่าวคือ ช่วงตอนบนสุดของกลุ่มน้ำซึ่งมีการทำไม้ผล ช่วงตอนกลางเป็นสวนยางเป็นส่วนใหญ่ และตอนล่างใกล้ทะเลสาบสงขลา ใช้พื้นที่การปลูกผักเป็นกรณีศึกษาพบว่า พื้นที่ที่มีการปนเปื้อนสารเคมีเกษตร โดยเฉพาะสารเคมีควบคุมศัตรูพืชเรียงลำดับคือ พื้นที่ปลูกผัก พื้นที่ปลูกไม้ผล และสวนยาง ตามลำดับ และปริมาณมากน้อยขึ้นอยู่กับฤดูกาล กล่าวคือ ในช่วงฤดูฝนจะพบสารเคมีเกษตรในแหล่งน้ำโดยเฉพาะแหล่งน้ำผิวดินและบ่อน้ำตื้นมากที่สุดอยู่ในระดับสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐานความปลอดภัยในพื้นที่ปลูกผัก นอกจากนี้ ยังพบว่าปริมาณจุลินทรีย์จำพวกแบคทีเรียที่ก่อให้เกิดอาการท้องเสียหรือท้องร่วงได้เกินกว่าเกณฑ์มาตรฐานน้ำดื่มในแหล่งน้ำเกือบทุกชนิด โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในฤดูแล้งในเกือบทุกพื้นที่ การปนเปื้อนของไนเตรดซึ่งเป็นสารก่อมะเร็งชนิดหนึ่งพบว่ามีมากที่สุดในพื้นที่ปลูกผัก เนื่องจากมีการใช้ปุ๋ยเคมีและใช้มูลไก่ในการผลิตผักค่อนข้างจะมาก ดังนั้น ในการใช้น้ำเพื่อบริโภคในพื้นที่ปลูกผักโดยเฉพาะน้ำจากบ่อน้ำตื้นจะมีความเสี่ยงสูงต่อการปนเปื้อนของสารเคมีประเภทนี้ จำเป็นต้องมีมาตรการในการใช้มาตรการลดปริมาณการใช้สารเคมีในพื้นที่เสี่ยง โดยให้เกษตรกรมีส่วนร่วมรับรู้และตระหนักถึงพิษภัยของสารเคมีที่ตนใช้อยู่และหาทางเลือกที่เหมาะสมอื่น ๆ ในการผลิตต่อไป

- (2) การศึกษาทางเลือกวิธีการปลูกผักที่ลดปริมาณการใช้สารเคมีเกษตร ได้มีการศึกษาใช้วิธีการต่าง ๆ ที่มีการปฏิบัติอยู่ของเกษตรกร เช่น การใช้ Bt. พบว่ายังไม่มียุทธวิธีใดที่เหมาะสมเพียงพอ เนื่องจากมีความยุ่งยากในการจัดการ ค่าใช้จ่ายสูงกว่า และไม่สามารถขายราคาผักได้มากกว่าผักที่ปลูกทั่วไป อย่างไรก็ตาม เกษตรกรหลายรายได้ตระหนักถึงพิษภัยของสารเคมีที่ใช้ประกอบกับสารเคมีมีราคาแพงขึ้นในปัจจุบัน จึงยังมีความสนใจที่ทดสอบต่อไป

1.3 จุดแข็ง จุดอ่อน ของงานดังกล่าว

จุดแข็ง มีนักวิชาการที่มีความรู้ในเรื่องสารเคมีเกษตร และการวิเคราะห์เข้ามาร่วมงาน ในลักษณะเป็นที่งานรวมทั้งสิ้น 7 คน มีเครื่องมืออุปกรณ์และทุนวิจัยที่ได้รับการสนับสนุนเพียงพอและสามารถทำงานอย่างต่อเนื่อง และได้รับความร่วมมือจากนักวิจัยเป็นอย่างดี

จุดอ่อน

- (1) แม้จะมีเครื่องมืออุปกรณ์พร้อม แต่การวิเคราะห์สารเคมีเกษตรทำได้เฉพาะบางตัวเท่านั้น และมีปัญหาในเรื่องการวิเคราะห์ที่ถูกต้องและแม่นยำ
- (2) การวิจัยยังไม่สามารถหาข้อสรุปที่ชัดเจนได้ว่ามียุทธวิธีใดที่สามารถใช้เพื่อลดการใช้สารเคมีเกษตรและเป็นที่ยอมรับของเกษตรกร
- (3) การวิจัยยังเป็นส่วนของนักวิจัยเป็นส่วนใหญ่ เกษตรกรมีส่วนร่วมน้อย แม้ว่าจะเป็นการวิจัยในแปลงเกษตรกรก็ตาม

2. งานวิจัยและพัฒนาที่กำลังดำเนินการอยู่หรือที่จะทำต่อไป

- (1) งานวิจัยกำลังดำเนินการอยู่ทั้งสองส่วนเพื่อหาข้อสรุปให้ได้ เป็นการทบทวนงานวิจัยเดิมเพื่อต้องการผลที่ชัดเจนยิ่งขึ้น
- (2) ต้องการปรับเปลี่ยนแผนการทดสอบร่วมกับเกษตรกร โดยจะให้เกษตรกรเป็นผู้เสนอและสนใจจะทำการทดลอง ส่วนนักวิจัยจะลดบทบาทลงมาเป็นที่เล็งตามกระบวนการวิจัยพัฒนาเทคโนโลยีแบบมีส่วนร่วม

3. ระบุหัวข้อวิจัยที่กำลังทำอยู่หรือคิดจะทำต่อไป

การทดสอบเทคโนโลยีการผลิตผักที่ลดการใช้สารเคมีเกษตร

4. ความคาดหวังของผลงานวิจัยและพัฒนาที่ทำอยู่หรือกำลังจะทำ

มีความคาดหวังว่า

- (1) เกษตรกรจะมีความตระหนักในพิษภัยของสารเคมีเกษตรที่ใช้อยู่มากขึ้นจากข้อมูลที่บ่งชี้ได้จากงานวิจัย
- (2) เกษตรกรจะมีความระมัดระวังในการใช้สารเคมีมากขึ้นและการบริโภคน้ำดื่มที่ปนเปื้อนสารเคมีเกษตรและจุลินทรีย์จะมีการปฏิบัติที่จะลดการใช้สารเคมีมากขึ้นและระมัดระวังการใช้น้ำ โดยใช้มาตรการทำน้ำให้สะอาดหรือต้มหรือการใช้บ่อน้ำบาดาลที่พิสูจน์แล้วว่าปลอดภัย
- (3) หากผลงานวิจัยประสบผลสำเร็จจะเป็นแนวทางหนึ่งของกระบวนการวิจัยที่อาจจะสามารถนำไปปรับใช้ซึ่งที่อื่นต่อไปได้

5. ความคิดเห็นส่วนตัวเกี่ยวกับงานวิจัยและพัฒนาเกษตรยั่งยืนในอนาคต

งานวิจัยและพัฒนาเกษตรยั่งยืนมีเป้าหมายหลักที่จะให้เกษตรกร ชุมชนเกษตรกร ทรัพยากรสิ่งแวดล้อมที่สามารถให้เกษตรกรสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีคุณภาพและอย่างยาวนาน จึงจำเป็นต้องดำเนินการวิจัยที่ให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งหลายเข้ามามีส่วนร่วมช่วยกันแก้ไขปัญหาของตนเองให้มากที่สุด แนวทางการวิจัยจึงควรจะเป็นงานวิจัยที่สามารถปรับใช้ได้เลยหรือเป็นการวิจัยประเภทงานวิจัยเชิงปฏิบัติการ (action research) มององค์รวมมากกว่าแยกส่วนให้เกษตรกรมีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น เพื่อสามารถตัดสินใจอนาคตของตนเองได้ พึ่งตนเองได้

6. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับกระบวนการวิจัยและพัฒนาเกษตรยั่งยืน

ควรจะมีมือการทำงานระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ในเรื่องนี้ให้มากขึ้น

แบบสำรวจงานวิจัยและพัฒนาที่เกี่ยวข้องกับเกษตรกรรมยั่งยืน
โดย อ. ปิยะ กิจถาวร มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

1. งานวิจัยและพัฒนาที่ผ่านมา

1.1 งานวิจัยและพัฒนาที่ผ่านมาทั้งหมด

1. กองทุนเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ปี 2538
2. รายงานการศึกษาปัญหาและผลกระทบด้านเศรษฐกิจและสังคมที่เกิดขึ้นกับชาวประมงพื้นบ้านจากการทำประมงปลากะตัก โดยใช้แสงไฟประกอบอวนตาถี่ ปี 2542
3. การวิจัยเรื่อง บทบาทของชุมชนชาวประมงพื้นบ้านในการจัดการทรัพยากรชายฝั่งและการบังคับใช้กฎหมายในพื้นที่รอบอ่าวปัตตานี ศึกษากรณี : บ้านตันหยงเปาว์ หมู่ที่ 4 ต. ท่ากำชำ อ. หนองจิก จ. ปัตตานี

1.2 สัมฤทธิ์ผลของงาน

ไม่มี

1.3 จุดแข็ง จุดอ่อนของงานดังกล่าว

1. กองทุนเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ปี 2538

จุดแข็งในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งประกอบด้วย จังหวัดปัตตานี ยะลา นราธิวาส สตูล และจังหวัดสงขลา จากการสำรวจของสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัด เมื่อปี 2536 พบว่า มีคนยากจนที่มีรายได้ต่ำกว่า 5,000 บาท/คน/ปี ถึง 26,955 ครัวเรือน หรือจำนวน 134,531 คน และปัญหาความยากจนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้เป็นสาเหตุสำคัญของปัญหาความไม่สงบ ปัญหาสังคมจิตวิทยา และปัญหาความด้าหลัง ด้อยพัฒนาทางเศรษฐกิจในพื้นที่ โดยเฉพาะเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศเพื่อนบ้านมาโดยตลอด

กองทุนเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ เป็นข้อเสนอต่อรัฐบาลในการแก้ไขปัญหาความยากจน ซึ่งเป็นผลของการระดมความคิดจากองค์กรประชาชน นักวิชาการ และหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง เพื่อดำเนินงานตามวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้

1) กระจายโอกาส และจัดให้มีสินเชื่อสำหรับผู้ยากจน และผู้มีรายได้น้อยในจังหวัดชายแดนภาคใต้

2) ส่งเสริมการมีงานทำ การสร้างรายได้ การสร้างอาชีพ ส่งเสริมธุรกิจขนาดย่อม และผู้ประกอบการอิสระ

3) พัฒนาสถาบันการเงินของชุมชนที่สอดคล้องกับวิถีชีวิต หลักการทางศาสนา ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้ และรองรับการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ในพื้นที่

จุดอ่อน ส่วนราชการที่เกี่ยวข้องมีความเห็นว่าจังหวัดชายแดนภาคใต้ไม่เงิน เมื่อเปรียบเทียบกับภูมิภาคอื่นของประเทศ สอ.บต. ยุติเรื่อง

2. รายงานการศึกษาปัญหาและผลกระทบด้านเศรษฐกิจและสังคมที่เกิดขึ้นกับชาวประมงพื้นบ้านจากการทำประมงปลากะตัก โดยใช้แสงไฟประกอบอวนตาถี่ ปี 2542

จุดแข็ง ได้ชี้ให้เห็นถึงความเสื่อมโทรมของทรัพยากรสัตว์น้ำในทะเลไทยที่ได้เสื่อมโทรมมาตั้งแต่ปี 2515 และในปัจจุบันได้เสื่อมโทรมถึงขีดสุด ในขณะที่เรือประมงส่วนใหญ่ได้ใช้ตาอวนขนาดเล็กลงทำการประมงใกล้ฝั่งมากขึ้น มีการใช้เครื่องมือที่ผิดกฎหมาย มีการจับปลาในฤดูหวงห้าม และในเขตหวงห้าม การศึกษาได้ชี้ให้เห็นถึงผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงด้านรายได้ของชาวประมงพื้นบ้านที่เกิดจากการทำประมงปลากะตักโดยใช้แสงไฟประกอบอวนตาถี่ ตั้งแต่ปี ๒๕๓๖ ถึงปี ๒๕๔๒ เพื่อแสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงของรายได้ของชาวประมงพื้นบ้านทั้งก่อนมีประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์เมื่อปี ๒๕๓๘ ที่ให้มีการทำประมงปั่นไฟปลากะตักอวนครอบ อวนซ้อน อวนยก ประกอบเครื่องกำเนิดไฟฟ้า ๓ ปี และหลังมีประกาศกระทรวงดังกล่าวอีก ๓ ปี รวมเวลาทั้งสิ้น ๗ ปี พบว่าชาวประมงพื้นบ้านในจังหวัดสงขลา มีรายได้จากการทำประมงหักค่าใช้จ่ายแล้ว ลดลงถึง ๖ เท่าตัว หรือเฉลี่ยเพียงวันละ ๕๐ - ๒๐๐ บาท/ครอบครัว จากปี ๒๕๓๘ ที่เคยมีรายได้เฉลี่ยวันละ ๕๐ - ๑๓๐๐ บาท/ครอบครัว

จุดอ่อน นักวิชาการขาดจรรยาบรรณ ข้าราชการประจำและข้าราชการการเมืองขาดความรับผิดชอบต่อส่วนรวมไม่สนใจปัญหาความทุกข์ยากของชาวประมงพื้นบ้าน การตัดสินใจของรัฐบาล (นายชวน หลีกภัย) ยึดผลประโยชน์ของพรรคการเมืองร่วมกับรัฐบาลเป็นหลัก (ธุรกิจการเมือง)

3. การวิจัยเรื่อง บทบาทของชุมชนชาวประมงพื้นบ้านในการจัดการทรัพยากรชายฝั่ง และการบังคับใช้กฎหมายในพื้นที่รอบอ่าวปัตตานี ศึกษากรณี : บ้านคันหยงเปาว์ หมู่ที่ 4 ต. ท่ากำซำ อ. หนองจิก จ. ปัตตานี

จุดแข็ง เป็นการทำงานร่วมกันระหว่างชาวประมงพื้นบ้าน นักพัฒนาเอกชนและนักวิชาการบนพื้นฐานของความเท่าเทียมกัน เพื่อให้เกิดการตระหนักรู้ถึงสาเหตุของปัญหา เข้าใจความเชื่อมโยงของปัญหาจากภายในสู่ภายนอก และมองเห็นปัญหาได้กว้างขึ้น นอกจากนี้ ยังเป็นการเพิ่มพูนศักยภาพในการมองปัญหา การวิเคราะห์ปัญหาของชุมชน รวมทั้งมีการกำหนดตัวแบบเพื่อนำไปแก้ไขปัญหาที่เป็นไปได้และได้ผลภายใต้สถานการณ์ที่เป็นอยู่จริง โดยหวังว่าชุมชนชาวประมงพื้นบ้านจะได้เรียนรู้ ได้เกิดเจตจำนงร่วมกันในการจัดการทรัพยากรชายฝั่งร่วมกับทุกฝ่าย รวมทั้งเป็นความพยายามในการสร้างความรู้ ในการจัดการทรัพยากร ที่มีรากฐานจากระบบคุณค่า ระบบภูมิปัญญาและจารีตของชุมชน ที่มีความจริงและมีศักดิ์ศรีมาแข่งขันกับความรู้ที่มีอยู่ ไม่ว่าจะเป็นที่ดิน ป่าไม้ น้ำ ทะเล เพื่อการจัดการทรัพยากรที่ยั่งยืนและความสามารถในการพึ่งตนเองของชุมชนและของประเทศชาติโดยส่วนรวม และใช้ความรู้ในการจัดการทรัพยากรของชุมชนสร้างและขยายเครือข่าย

กับคนกลุ่มต่าง ๆ (การเสวนา คนจนกับทางออกของสังคมไทย เมื่อ 21 – 22 เมษายน 2543) รวมทั้งสร้างความเข้าใจร่วมกันกับคนในสังคมว่า สังคมไทยเรา คนไทยทุกคนกำลังตกอยู่ภายใต้ชะตากรรมเดียวกันที่ฐานทรัพยากรของประเทศเสื่อมโทรม ถูกแย่งชิง (เสนห์ จามริก, 2542, น. 2) ภายใต้การครอบงำของแนวคิดในการพัฒนาที่มุ่งกอบโกยและทำลายเพื่อผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจและการปิดกั้นสิทธิและโอกาสของประชาชนและชุมชนต่าง ๆ ที่จะจัดการและใช้ประโยชน์จากฐานทรัพยากรส่วนรวมอย่างยั่งยืน

จุดอ่อน ทำอย่างไร จึงจะผลักดันองค์ความรู้ของชุมชนชาวประมงพื้นบ้านเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรในทะเลให้สังคม ให้สาธารณชนได้รับรู้และมีความเข้าใจมากขึ้น เพื่อนำไปสู่การแก้ไขกฎหมาย และการยอมรับสถานการณ์และองค์ความรู้ในการจัดการทรัพยากรในทะเลของชุมชนชาวประมงพื้นบ้าน อันจะนำไปสู่การเพิ่มอำนาจและบทบาทของชุมชนในการควบคุม การจัดการและการใช้ทรัพยากรในทะเลอย่างยั่งยืนต่อไป

2. งานวิจัยและพัฒนาที่กำลังดำเนินการอยู่หรือที่จะทำต่อไป

งานวิจัยเพื่อท้องถิ่น โดยทำหน้าที่ประสานงาน สนับสนุนให้ชุมชนในพื้นที่จังหวัดปัตตานี ยะลา นราธิวาส ได้ร่วมกับฝ่ายต่าง ๆ ทำงานวิจัยที่โจทย์หรือปัญหาที่ต้องการหาคำตอบในงานวิจัยมาจากชุมชน คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการวิจัย/หรือทำวิจัยเอง และมีการทดลองทำกิจกรรมเพื่อตอบคำถาม/แก้ปัญหของชุมชนนั้น ๆ

2.1 หัวข้อวิจัยไม่มี ขึ้นอยู่กับชุมชน

2.2 ความคาดหวัง ชุมชนจะได้เรียนรู้ ชุมชนได้แก้ปัญหาด้วยตัวเอง และมีการสร้างความรู้จากชุมชนด้วยตัวชุมชนเอง

3. ความเห็นส่วนตัวเกี่ยวกับงานวิจัยและพัฒนาเกษตรกรรมยั่งยืนในอนาคต

ทดลองทำงานในลักษณะงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น และเน้นการเชื่อมโยงชุมชนเป็นเครือข่ายมากขึ้น (เช่น ชุมชนภูเขา สวน นา ชายฝั่ง ประมง การศึกษาท้องถิ่น วัฒนธรรมท้องถิ่น ฯลฯ) โดยใช้งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นเครื่องมือ

4. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับกระบวนการวิจัยและพัฒนาเกษตรกรรมยั่งยืน

ยังไม่มี ต้องช่วยกันคิด

5. ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

ยังไม่มี

แบบสำรวจงานวิจัยและพัฒนาที่เกี่ยวข้องกับเกษตรกรรมยั่งยืน
โดย ศศ. นิพนธ์ ใจปลื้ม สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

1. งานวิจัยและพัฒนาที่ผ่านมาทั้งหมด

1.1 หัวข้อหรือชื่อเรื่องงานวิจัยและพัฒนา

1. เกษตรกรรมยั่งยืนที่สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตนครศรีธรรมราช : สภาพปัจจุบัน และความเป็นไปได้ในอนาคต
2. การศึกษาเบื้องต้นเกี่ยวกับการจัดการหอยปะอย่างยั่งยืนใน 4 หมู่บ้าน จังหวัดศรีสะเกษ

1.2 สัมฤทธิ์ผลของงานในข้อ 1.1

1. เกษตรกรรมยั่งยืนที่สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตนครศรีธรรมราช
 - ได้แสดงข้อมูลต่าง ๆ ในการวางรูปแบบฟาร์มของวิทยาเขตนครศรีธรรมราช
 - ได้แสดงการไหลเวียนของทรัพยากรภายในฟาร์มของวิทยาเขต ผลกระทบทั้งทางบวกและทางลบ
 - ได้แสดงแนวทางการปรับระบบการทำฟาร์มสู่ระบบเกษตรกรรมยั่งยืนที่สมบูรณ์กว่า และการเป็นตัวอำนวยการสาธิตแก่เกษตรกรในภาคใต้
 - ผู้บริหารและผู้ดำเนินงานฟาร์มให้ความสำคัญต่อผลงานวิจัย และได้นำไปปรับปรุงการทำฟาร์มให้มีความยั่งยืนมากขึ้นกว่าเดิม
2. การศึกษาเบื้องต้นการจัดการหอยปะอย่างยั่งยืนใน 4 หมู่บ้าน จังหวัดศรีสะเกษ
 - ได้แสดงข้อมูลทางกายภาพ เคมี และชีววิทยา ของน้ำ ดิน ในพื้นที่แหล่งหอยปะในคลองปะเหลียน
 - ได้แสดงข้อมูลเกี่ยวกับความรู้ ทักษะ และการปฏิบัติในการจับและการจัดการหอยปะในอดีต ปัจจุบัน และแนวโน้มในอนาคต
 - ได้แสดงปริมาณหอยที่จับโดยชาวประมง 4 หมู่บ้าน ในรอบ 1 ปี
 - ได้แสดงผลทางเศรษฐกิจอันเนื่องมาจากการจับหอย
 - ได้แสดงเส้นทางการค้าขาย และการแปรรูปหอย
 - ได้แสดงต้นทุนในการจับหอยของชาวประมง
 - ได้แสดงถึงการเสี่ยงต่อการสูญพันธุ์ของหอย
 - ชุมชนต่าง ๆ ได้เริ่มต้นการอนุรักษ์หอยให้สามารถแบ่งได้ว่าในอนาคตปริมาณหอยจะมีมากพอที่ชุมชนจะจับได้
 - เกิดการอนุรักษ์สัตว์น้ำชนิดอื่น ๆ ขึ้นด้วย

1.3 จุดแข็ง จุดอ่อน ของงานดังกล่าว

1. เกษตรกรรมยั่งยืนที่สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

- จุดแข็ง**
- พื้นที่วิจัยอยู่ในวิทยาเขต
 - ข้อมูลเก็บจากแผนกต่าง ๆ ได้ง่าย
 - ทีมงานมีแนวความคิดที่ชัดเจนในการทำวิจัย
- จุดอ่อน**
- การเก็บข้อมูลมิได้เคร่งครัด ด้านความเที่ยงตรงของข้อมูลมากนัก ไม่มีการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้องมากพอ และไม่มีการปฏิบัติการ
 - ไม่ได้เกิดจากความต้องการของคณะอาจารย์และคณาจารย์ในฟาร์ม

2. การศึกษาเบื้องต้นการจัดการหอยปะอย่างยั่งยืนใน 4 หมู่บ้าน จังหวัดตรัง

- จุดแข็ง**
- เริ่มต้นจากความต้องการของชุมชน
 - ข้อมูลที่ค้นหาจากการวิจัยมีผลต่อการคงอยู่และการสูญหายไปของทรัพยากรของชุมชน
 - ชุมชนมีส่วนร่วมในการวิจัยสูง
 - มีองค์กรพัฒนาเอกชนร่วมวิจัย
 - ชุมชนมีการตื่นตัวสูง
- จุดอ่อน**
- พื้นที่ทำการวิจัยอยู่ไกลจากที่ทำงานของคณะวิจัย
 - ค่าใช้จ่ายสูง
 - การศึกษาในห้องปฏิบัติการเป็นไปได้ด้วยความยากลำบาก

2. งานวิจัยและพัฒนาที่กำลังดำเนินการอยู่หรือที่จะทำต่อไป

การจัดการหอยปะอย่างยั่งยืนใน 6 หมู่บ้าน ของจังหวัดตรัง

2.1 ระบุหัวข้อวิจัยที่กำลังทำอยู่หรือคิดจะทำต่อไป

การจัดการหอยปะอย่างยั่งยืนใน 6 หมู่บ้าน ของจังหวัดตรัง : การศึกษาด้านวิทยาศาสตร์เกี่ยวกับวงจรชีวิต และสภาพแวดล้อมที่มีต่อการเจริญและการกระจายของหอยปะ

การจัดการหอยปะอย่างยั่งยืนใน 6 หมู่บ้านของจังหวัดตรัง การศึกษาทัศนคติ และพฤติกรรมในการทำประมงหอยปะ

2.2 ความคาดหวังของผลงานวิจัยและพัฒนาที่ทำอยู่หรือกำลังจะทำ

ได้ข้อมูลพื้นฐานด้านวิทยาศาสตร์คือ คุณสมบัติทางเคมีและชีววิทยาของแหล่งหอยปะที่ชัดเจนขึ้น เพื่อเป็นฐานข้อมูลในการประเมินคุณภาพสิ่งแวดล้อมของแหล่งหอยปะต่อไป ได้รับทราบและเสริมสร้างความรู้ ทัศนคติ และแนวทางในการจับและจัดการหอยปะที่เหมาะสมในอนาคต ชุมชนสามารถจัดการหอยปะให้คงอยู่ในแหล่งได้อย่างยั่งยืนต่อไป ชุมชนอื่นได้รับรู้ข้อมูลผลการพัฒนา และนำไปปฏิบัติในการจัดการหอยปะและทรัพยากรอื่น ๆ ได้ เกิดแผนงานพัฒนาสิ่งแวดล้อมของจังหวัดต่อไป

3. ความคิดเห็นส่วนตัวเกี่ยวกับงานวิจัยและพัฒนาเกษตรกรรมยั่งยืนในอนาคต

การมีส่วนร่วมของเกษตรกรและเน้นที่วิจัยปฏิบัติการแสดงผลหรือข้อมูลด้านวิทยาศาสตร์ที่แสดงถึงสิ่งที่ดีกว่าในอนาคต ปรับปรุงให้มีการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาช่วยปรับให้เข้ากับค่านิยมปัจจุบันของสังคมโลก ธรรมชาติ และแนวคิดและการปฏิบัติควบคู่ เพื่อเข้าสู่วงการศึกษ และการเผยแพร่

4. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับกระบวนการวิจัยและพัฒนาเกษตรกรรมยั่งยืน

- 1) การมีส่วนร่วมของเกษตรกร
- 2) วิธีการวิจัยและการวิเคราะห์ผลการวิจัย ขึ้นอยู่กับความต้องการผลการวิจัยที่ต้องการความชัดเจนเพียงไร
- 3) มีการสาธิตเป็นตัวอย่างในหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น มหาวิทยาลัย สถาบันวิจัย และแปลงสาธิตของเกษตรกรหรือชุมชน
- 4) สร้างเครือข่ายทั้งในและต่างประเทศ

แบบสำรวจงานวิจัยและพัฒนาที่เกี่ยวข้องกับเกษตรกรรมยั่งยืน
โดย คุณบรรเทา จันทรทัม สำนักงานวิจัยและพัฒนาการเกษตรเขตที่ 8

1. งานวิจัยและพัฒนาที่ผ่านมาทั้งหมด

1.1 หัวข้อหรือชื่อเรื่องงานวิจัยและพัฒนา (มากกว่า 1 ข้อได้)

1. การผลิตข้าวอินทรีย์ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อม

- พื้นที่ดำเนินการ พื้นที่เกษตรกร ต. แม่ลาน อ. แม่ลาน จ. ปัตตานี
- เกษตรกรร่วมโครงการ 44 ราย พื้นที่ดำเนินการ 200 ไร่
- ระยะเวลา 2 ปี (พ.ศ. 2543-2544)

2. เทคโนโลยีการแปรสภาพนาเป็นร่องสวน พื้นที่ภาคใต้ตอนล่าง

- พื้นที่ดำเนินการ แปลงทดลอง ฝ้ายวิจัยระบบเกษตรกรรม สำนักวิจัยและพัฒนาการเกษตรเขตที่ 8 อ. เมือง จ. พัทลุง
- ระยะเวลา 4 ปี (พ.ศ. 2537-2540)

1.2 สัมฤทธิ์ผลของงานในข้อ 1.1

1. การผลิตข้าวอินทรีย์เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อม

งานวิจัยและพัฒนาเรื่องนี้ เป็นส่วนหนึ่งของโครงการพัฒนาเกษตรยั่งยืน ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อปรับปรุงคุณภาพสิ่งแวดล้อม ลดการเสื่อมสลายของทรัพยากรดิน จัดหาทางเลือกให้แก่ผู้บริโภคด้วยผลผลิตเกษตรเพื่ออนามัยและเพื่อปรับปรุงคุณภาพชีวิตของเกษตรกรรายย่อยให้ดีขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์เฉพาะของโครงการนำร่อง 2 ปี (พ.ศ. 2543-2544) คือ การดำเนินการด้านยุทธวิธีเพื่อส่งเสริมการปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพและเป็นระบบ ตลอดจนส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการพัฒนาเทคโนโลยีเกษตรยั่งยืน จากการดำเนินการในปี 2543 โดยยึดหลักวิธีการพัฒนาเทคโนโลยีแบบมีส่วนร่วม (Participatory Technology Development : PTD) เริ่มตั้งแต่การรวมบุคคล กลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ เอกชน องค์กรพัฒนาเอกชน เกษตรกร และสถาบันเกษตรกรเข้าร่วมศึกษา วิเคราะห์พื้นที่ร่วมกัน จัดทำร่างแผนการดำเนินงาน ปีที่ 1 ตามศักยภาพ และโอกาสของพื้นที่ โดยนำเสนอเรื่อง การผลิตข้าวอินทรีย์เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อมต่อคณะอนุกรรมการบริหารโครงการพัฒนาเกษตรยั่งยืน ระดับภูมิภาคและระดับประเทศ เมื่อได้รับอนุมัติให้ดำเนินการได้ จึงได้ดำเนินการประชุมเกษตรกรและผู้ร่วมงานที่เกี่ยวข้องชี้แจงวิธีการดำเนินงาน คัดเลือกเกษตรกรเข้าร่วมโครงการ หลังจากนั้นได้มีการนำเกษตรกรผู้ร่วมโครงการและผู้เกี่ยวข้องเดินทางไปศึกษาดูงานด้านการปลูกข้าวอินทรีย์ ณ ศูนย์วิจัยข้าวพัทลุง และพื้นที่เกษตรกรจังหวัดพัทลุง เพื่อเพิ่มความรู้และประสบการณ์การผลิตข้าวอินทรีย์ให้แก่เกษตรกรที่จะดำเนินงานโครงการและผู้เกี่ยวข้องให้สามารถปลูกข้าวอินทรีย์ได้ในฤดูนาปี 2543 เกษตรกรผู้ร่วม

โครงการ จำนวน 44 ราย พื้นที่ 200 ไร่ ได้ดำเนินการปลูกข้าวอินทรีย์ พื้นที่ ต. แม่ลาน อ. แม่ลาน จ. ปัตตานี โดยใช้พันธุ์ข้าวช่อสูง เล็บนก เอวมดแดง และรวงขาว ปฏิบัติดูแลรักษาตามวิธีการผลิตข้าวอินทรีย์ โดยไม่ใช้สารเคมีสังเคราะห์ มีการใช้ปุ๋ยเม็ดชีวภาพและน้ำสกัดชีวภาพแทน ผลปรากฏว่าได้ผลผลิตข้าวเปลือกเฉลี่ย 388 กก./ไร่ ซึ่งไม่แตกต่างจากผลผลิตข้าวโดยวิธีการใช้สารเคมีทั่วไปมากนัก กลุ่มเกษตรกรเริ่มมีการเรียนรู้และมีความมั่นใจเพิ่มมากขึ้น และตั้งใจจะผลิตข้าวอินทรีย์ในปีต่อ ๆ ไป และมีเกษตรกรข้างเคียงสนใจที่จะเข้าร่วมโครงการผลิตข้าวอินทรีย์เพิ่มขึ้นในปี 2544 นี้

2. เทคโนโลยีการแปรสภาพนาเป็นร่องสวน พื้นที่ภาคใต้ตอนล่าง

การปรับระบบการผลิตเพื่อแก้ปัญหารายได้ไม่เพียงพอในกลุ่มเกษตรกรที่ทำนาเป็นอาชีพหลักให้มีการปลูกพืชอื่นเพิ่มเติม เพื่อเป็นการเพิ่มรายได้ และเสริมระบบให้มั่นคง จำเป็นต้องหาวิธีการปฏิบัติที่เหมาะสม การวิจัยเทคโนโลยีการแปรสภาพนาเป็นร่องสวนไม้ผล ซึ่งประกอบด้วยการศึกษาเปรียบเทียบวิธีการปรับสภาพนาเป็นร่องสวนไม้ผล ระบบการปลูกพืชแซมไม้ผล และชนิดไม้ผลไม้ยืนต้นที่เหมาะสมบนร่องสวนจะเป็นแนวทางที่ช่วยให้เกษตรกรพิจารณาเลือกใช้ได้ถูกต้อง จากผลการทดลองเป็นระยะเวลา 4 ปี พบว่าวิธีการแปรเปลี่ยนสภาพนาเป็นร่องสวนสามารถปรับพื้นที่ได้หลายขนาดคือ ขนาดคันร่องสวนกว้าง 6, 8, 10 และ 12 เมตร คู่น้ำกว้าง 2.5, 3, 4 และ 5 เมตร ลึก 1.5 เมตร ตามลำดับ โดยทุกวิธีให้รายได้คุ้มการลงทุนตั้งแต่ปีแรก และการปรับแบบคันร่องกว้าง 12 เมตร คู่น้ำกว้าง 5 เมตร ลึก 1.5 เมตร ปลูกมะม่วงแบบ 2 แถวคู่ ระยะ 6 × 6 เมตร ปลูกอ้อยคั้นน้ำเป็นพืชแซมสามารถทำให้มีรายได้สุทธิสูงสุด 77,474 บาท/ไร่ ในระยะเวลา 4 ปี วิธีการปลูกไม้ผลบนร่องสวน ในร่องแต่ละขนาดสามารถปลูกได้ทั้งแบบแถวเดี่ยวหรือแบบ 2 แถว โดยมีจำนวนต้น 30-46 ต้น/ไร่ ข้อพิจารณาการเลือกใช้ที่สำคัญคือ การใช้ประโยชน์พื้นที่บนร่องสวน ความสะดวกในการจัดการด้านเกษตรกรรมและการใช้เครื่องจักรกล การปลูกพืชแซมระหว่างแถวไม้ผลบนร่องสวน พบว่าสามารถจัดระบบการปลูกพืชแซมระหว่างแถวไม้ผลได้ 4 ปี ระบบที่เหมาะสมมี 5 ระบบคือ ระบบค่น้ำ-พริก, ค่น้ำ-มะเขือ, แดงกวา-ข้าวโพดหวาน, กล้วย และอ้อยคั้นน้ำ ซึ่งแต่ละระบบให้รายได้สุทธิตลอดช่วงการปลูก 121, 190, 66, 128, 10, 751, 17, 962 และ 87, 637 บาท/ไร่ ตามลำดับ โดยการปลูกพืชแซมทั้ง 5 ระบบ ส่งผลให้การเจริญเติบโตของมะม่วงและคุณสมบัติทางเคมีของดินบนร่องสวนดีกว่าการไม่ปลูกพืชแซมไม้ผล การเลือกใช้ระบบการปลูกพืชแซมให้เหมาะสม เกษตรกรจะต้องคำนึงถึงจำนวนแรงงานที่มีอยู่ นอกจากนั้น ชนิดพืชที่เลือกปลูกจะต้องไม่มีปัญหาการตลาดในท้องถิ่น ส่วนชนิดไม้ผลไม้ยืนต้นที่เหมาะสมกับการปลูกบนร่องสวน พบว่าชนิดไม้ผลที่มีความเหมาะสมอันดับ 1 ได้แก่ มะพร้าว น้ำหอม อันดับ 2 มะม่วง, เงาะ, กระท้อน, ละมุด และหมาก อันดับ 3 ได้แก่ ฝรั่ง, ส้มโชกุน, ขนุน และไผ่ตง ส่วนไม้ยืนต้นสนทะเล และสะเดา เป็นไม้ยืนต้นที่เหมาะสมในการปลูกบนร่องสวน

1.3 จุดแข็ง จุดอ่อน ของงานดังกล่าว

1. การผลิตข้าวอินทรีย์เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อม

- จุดแข็ง**
- ได้ผลผลิตข้าวอินทรีย์ที่ปลอดภัยต่อผู้บริโภค
 - ผู้ผลิตปลอดภัยจากการใช้สารเคมีสังเคราะห์
 - คุณภาพสิ่งแวดล้อมดีขึ้น
 - ความอุดมสมบูรณ์ของดินและโครงสร้างของดินดีขึ้น
 - รักษาความสมดุลของระบบนิเวศน์
 - เกิดการรวมกลุ่มของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวอินทรีย์
- จุดอ่อน**
- ต้องใช้ระยะเวลาติดต่อกันอย่างน้อย 3 ปีขึ้นไป
 - การตลาดยังไม่แน่นอน
 - การรักษาความอุดมสมบูรณ์ของดิน ต้องใช้ความตั้งใจและความพยายามอย่างมากในช่วงปีแรก ๆ
 - การป้องกันกำจัดโรคแมลงศัตรูข้าวต้องใช้วิธีการที่ปลอดภัยตามข้อกำหนดของการผลิตข้าวอินทรีย์

2. เทคโนโลยีการแปรสภาพนาเป็นร่องสวนพื้นที่ภาคใต้ตอนล่าง

- จุดแข็ง**
- มีการผลิตหลากหลายขึ้น
 - เพิ่มการพึ่งพาตนเอง
 - มีรายได้เพิ่มขึ้น
- จุดอ่อน**
- ต้องอาศัยความรู้ประสบการณ์และความชำนาญมากขึ้น
 - ต้องใช้ต้นทุนและแรงงานสูงในระยะแรก
 - เกษตรกรต้องมีความขยันหมั่นเพียร

2. งานวิจัยและพัฒนาที่กำลังดำเนินการอยู่หรือที่จะทำต่อไป

2.1 ระบุหัวข้อวิจัยที่กำลังทำอยู่หรือคิดจะทำต่อไป

สำนักวิจัยและพัฒนาการเกษตรเขตที่ 8 มีโครงการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเกษตรยั่งยืนที่กำลังดำเนินการอยู่และจะทำต่อไป จำนวน 2 โครงการวิจัย และมีหัวข้อวิจัยดังต่อไปนี้

1. โครงการวิจัยและพัฒนาระบบเกษตรกรรมพื้นที่ข้าวเป็นพืชหลัก

- 1.1 การปรับใช้เทคโนโลยีผสมผสานกับภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อนำไปสู่การปลูกข้าวอินทรีย์
- 1.2 สักยภาพในการใช้ผลผลิตและผลพลอยได้ของพืชไร่บางชนิดในระบบการปลูกพืชผสมผสานกับการเลี้ยงสัตว์ในพื้นที่ปลูกข้าวเป็นหลัก
- 1.3 การปรับใช้เทคโนโลยีเพื่อเพิ่มการผลิตระบบเกษตรผสมผสานพื้นที่ข้าวเป็นหลัก
- 1.4 สักยภาพการผลิตที่เหมาะสมของระบบการปลูกพืชที่มีข้าวเป็นหลักเขตลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

2. โครงการวิจัยและพัฒนาระบบเกษตรกรรมพื้นที่ไม้ผล ไม้ยืนต้นเป็นพืชหลัก
 - 2.1 ผลผลิตของล่องกองในระบบการปลูกพืชต่างระดับภาคได้ค่อนข้าง
 - 2.2 การปลูกไม้ผลและ ไม้ป่าสำหรับอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในระบบวนเกษตร
 - 2.3 การให้ร่มเงาที่เหมาะสมของการปลูกมังคุดในสภาพสวนของเกษตรกร
 - 2.4 การปรับใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมสำหรับการปลูกพืชร่วม/พืชแซมในพื้นที่ปลูกยางพาราเป็นพืชหลัก

2.2 ความคาดหวังของผลงานวิจัยและพัฒนาที่ทำอยู่หรือกำลังจะทำ

- มีการวิจัย พัฒนา และส่งเสริมเทคโนโลยีด้านเกษตรยั่งยืนอย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ
- จำนวนบุคลากรและองค์กรต่าง ๆ มีความรู้และประสบการณ์ด้านเกษตรยั่งยืนเพิ่มมากขึ้น
- จำนวนเกษตรกรมีความรู้และประสบการณ์ด้านเกษตรยั่งยืนเพิ่มมากขึ้น มีการประสานงานและแลกเปลี่ยนประสบการณ์ด้านเกษตรยั่งยืนระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพิ่มมากขึ้น ทั้งในระดับภาคและระดับประเทศ
- คุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อมของผู้เกี่ยวข้องดีขึ้น
- จำนวนเกษตรกรนำแนวทางการผลิตแบบเกษตรยั่งยืนไปใช้มากขึ้น

3. ความคิดเห็นส่วนตัวเกี่ยวกับงานวิจัยและพัฒนาเกษตรกรรมยั่งยืนในอนาคต

กระแสการบริโภคผลผลิตที่ปลอดภัยจากสารพิษและความตระหนักต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อม ทำให้งานวิจัยและพัฒนาเกษตรยั่งยืนมีความสำคัญมากยิ่งขึ้น การเกษตรอินทรีย์เป็นแนวทางหนึ่งที่สามารถปรับปรุง พัฒนา และถ่ายทอดผ่านสื่อประชาสัมพันธ์ต่าง ๆ เพื่อให้เกิดแรงผลักดันจากผู้บริโภคผู้ผลิต ความต้องการของตลาดผู้บริโภคเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ผู้ผลิตมีความเชื่อมั่นที่จะผลิตสินค้าที่ปลอดภัย นอกจากนี้ ในส่วนของผู้ผลิตเองก็จะต้องมีการปรับแนวคิดในเรื่องของเศรษฐกิจพอเพียง การพึ่งพาตนเอง ไม่พยายามใช้ปัจจัยการผลิตจากภายนอกเพื่อการเพิ่มผลผลิตแต่เพียงอย่างเดียว ควรคำนึงถึงความปลอดภัยของผู้บริโภคและการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมโดยรวม งานวิจัยและพัฒนาเกษตรกรรมยั่งยืนในอนาคตมีนัยสำคัญอยู่ที่ตรงกับความต้องการของผู้ใช้และการเพิ่มขึ้นของจำนวนผู้ผลิตที่จะใช้วิธีการผลิตแบบเกษตรยั่งยืน

4. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับกระบวนการวิจัยและพัฒนาเกษตรกรรมยั่งยืน

กระบวนการวิจัยและพัฒนาเกษตรกรรมยั่งยืนมีวิธีการมากมายที่จะใช้ แต่เพื่อให้ตรงกับความต้องการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stake Holders) ควรใช้วิธีการพัฒนาเทคโนโลยีแบบมีส่วนร่วม (Participatory Technology Development : PTD)

5. ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

ไม่มี

แบบสำรวจงานวิจัยและพัฒนาที่เกี่ยวข้องกับเกษตรกรรมยั่งยืน
โดย คุณจรัส บุญรัตน์ สำนักงานกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง

1. งานวิจัยและพัฒนาที่ผ่านมาทั้งหมด

1.1 หัวข้อวิจัย

1. เรื่อง การประเมินผลโครงการจัดตั้งโรงงานฝั้งแห้ง/รมควันยางพารา
2. เรื่อง การศึกษาผลการดำเนินงานโครงการตลาดประมูลยางระดับท้องถิ่น

1.2 สัมฤทธิ์ผลของงานในข้อ 1.1

หัวข้อเรื่องที่ 1 จากการจัดตั้งจำนวน 1,500 โรงงาน สัมฤทธิ์ผล 675 โรงงาน

หัวข้อเรื่องที่ 2 จากการดำเนินงานโครงการสามารถทำให้ราคาที่เกษตรกรรายย่อยขายผลผลิตได้ราคาสูงกว่าตลาดท้องถิ่น

1.3 จุดแข็ง จุดอ่อนของงานดังกล่าว

จุดแข็งทั้ง 2 เรื่อง สามารถยกระดับการผลิตยางแผ่นคุณภาพดีได้ตามมาตรฐานและสามารถยกระดับรายได้ของเกษตรกรสูงขึ้น รวมถึงการรวมกลุ่มเพื่อสร้างอำนาจต่อรอง

จุดอ่อนทั้ง 2 เรื่อง ไม่สามารถที่จะรับข้อมูลข่าวสารได้ทันตามเหตุการณ์ที่เป็นปัจจุบัน และขาดการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องอย่างสม่ำเสมอ

2. งานวิจัยและพัฒนาที่กำลังดำเนินการอยู่หรือที่จะทำต่อไป

2.1 ระบุหัวข้อวิจัยและพัฒนาที่กำลังทำอยู่หรือคิดว่าจะทำต่อไป

1. “การศึกษาเพื่อหาแนวทางการดำเนินงานของสกย. ร่วมกับอบต.”

เหตุผล : เพื่อศึกษาถึงขีดความสามารถและบทบาทหน้าที่ของอบต.

: เพื่อศึกษาถึงการเข้ามามีส่วนร่วมของสกย. กับองค์กรส่วนท้องถิ่นตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (A.F.P.) และตามรัฐธรรมนูญ ปี 2540 ในประเด็นการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น

2.2 ความคาดหวังของผลงานวิจัยทำอยู่หรือกำลังจะทำ

ผลการศึกษาจะช่วยให้ทราบถึงบทบาทหน้าที่และขีดความสามารถทั้งสกย. และอบต. ว่าจะมีส่วนร่วมในการดำเนินงานเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของเกษตรกรชาวสวนยางรายย่อยให้ดีขึ้น

3. ความคิดเห็นส่วนตัวเกี่ยวกับงานวิจัยและพัฒนาเกษตรยั่งยืนในอนาคต

ควรให้ความสำคัญและผลักดันให้มีงานวิจัยและพัฒนาอย่างสม่ำเสมอในแต่ละปี ซึ่งควรเน้นการลดปริมาณการใช้วัตถุเคมีในภาคเกษตร โดยส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่นแต่ละแห่ง เพื่อลดการทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมถึงการพัฒนาองค์ความรู้และข้อมูลข่าวสารแก่ชุมชนท้องถิ่นอย่างสม่ำเสมอ เพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

4. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับกระบวนการวิจัยเกษตรยั่งยืน

1. ควรมีการกำหนดแผนงานและงบประมาณในการศึกษาอย่างชัดเจนและต่อเนื่อง
2. ควรระบุหน่วยงานที่แน่ชัดในการดำเนินงานศึกษาวิจัย
3. ควรให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องเห็นถึงความสำคัญของการวิจัย

5. ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

1. ควรให้มีการกำหนดเป็นนโยบายอย่างชัดเจนในเรื่องนี้ เพื่อลดการพัฒนาที่ส่งผลต่อทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม ด้วยการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม และส่งเสริมชุมชนให้มีความรู้ให้มีความเข้มแข็ง โดยการกำหนดเป็นยุทธศาสตร์แม่บทในการพัฒนาอย่างพาราไทย

แบบสำรวจงานวิจัยและพัฒนาที่เกี่ยวข้องกับเกษตรกรรมยั่งยืน
โดย คุณกำราบ พานทอง เครือข่ายเกษตรกรรมทางเลือกภาคใต้

1. งานวิจัยและงานพัฒนาที่ผ่านมาทั้งหมด

1.1 หัวข้องานวิจัยและพัฒนาที่ผ่านมา

1. ระบบวนเกษตรในเขตป่า กรณีศึกษาชุมชนบ้านวังประจัน ต. ควนสะอาด อ. ควนโดน จ. สตูล ดำเนินการศึกษาวิจัย โดย นายเสรี จุ้ยพริก โดยการสนับสนุนงบประมาณจากโครงการการจัดการทรัพยากรชายฝั่งและลุ่มน้ำภาคใต้ ระยะที่ 1 (2539-2541)

2. ทางเลือกของชาวนา กรณีศึกษาชาวนาในพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนังและจังหวัดพัทลุง 15 กรณี ดำเนินการศึกษา โดย นายสันติ สังข์ผุด โดยการสนับสนุนงบประมาณจากโครงการการจัดการทรัพยากรชายฝั่งและลุ่มน้ำภาคใต้ ระยะที่ 1 (2539-2541)

3. การจัดการตลาดผลผลิตจากป่า กรณีศึกษาเรื่อง ลูกเหના และน้ำมันยาง ดำเนินการศึกษาวิจัย โดย นายเสรี จุ้ยพริก สนับสนุนงบประมาณโดยศูนย์เทคโนโลยีชีวภาพ (2540-2541)

4. อาหารพื้นบ้าน กรณีภาคใต้ดำเนินการศึกษาวิจัยโดยเครือข่ายเกษตรกรรมทางเลือกภาคใต้ เข้าไปร่วมกับศูนย์ฝึกอบรมและพัฒนาการสาธารณสุขมูลฐานภาคใต้ จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยมีนางสาวศิรินภรณ์ อัจฉิมางกูร เป็นผู้ประสานงาน ศึกษาวิจัยแบบมีส่วนร่วมใน 3 พื้นที่คือ บ้านบางหว้า อ. เติมพระเกียรติ จ. นครศรีธรรมราช บ้านโนนวัง ต. เขาปู่ อ. ศรีบรรพต จ. นครศรีธรรมราช ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากสภาวิจัยแห่งชาติ

5. การศึกษาบทเรียนกรณีการส่งเสริมพืชร่วมยาง ดำเนินการศึกษาโดยนายเสรี จุ้ยพริก, นางมยุรี จุ้ยพริก และนายอานนท์ หมัดหลี โดยศึกษากรณีการทำงานส่งเสริมและสนับสนุนการวิจัยของโครงการพัฒนาชุมชนสวนยางขนาดเล็ก จ. สตูล ร่วมกับศูนย์วิจัยยางสงขลา (2535-2542) สนับสนุนงบประมาณโดยสถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา

1.2 สัมฤทธิ์ผลของงานในข้อ 1.1

1. งานศึกษาเรื่องวนเกษตร ได้ศึกษาเกษตรกรที่อยู่ในเขตป่า ทั้งเป็นเขตอุทยานแห่งชาติ ทะเลบัน และในเขตป่าสงวน จำนวน 20 ราย พบว่าการทำวนเกษตร ซึ่งมีการผสมผสานของพืชพันธุ์ที่หลากหลายทำกันมาแต่ดั้งเดิมนั้น กำลังมีน้อยลง แต่สามารถให้ผลผลิตที่เป็นรายได้ช่วยครอบครัวได้อีกทั้งยังรักษาสภาพแวดล้อมได้ดี

2. งานศึกษาจากกรณีชาวนา 15 รายทั้งจังหวัดนครศรีธรรมราช และพัทลุง พบว่าเกษตรกรที่พึ่งตนเองได้ มีรูปแบบการทำการผลิตผสมผสานมากจะพึ่งตนเองได้สูง ยังมีการรวมกลุ่มจะยิ่งทำได้ดี การศึกษานี้สะท้อนให้เห็นภูมิปัญญาด้านต่าง ๆ เพื่อนำสู่การพึ่งตนเองด้วย เช่น การทำน้ำมันงา การทำข้าวซ้อมมือ การหาผลผลิตจากป่าจาก เป็นต้น

- 2.1. ผลผลิตทั้ง 2 อย่าง ยังมีการศึกษาโดยทั่วไปน้อย แต่มีค่ากับชุมชนมาก ถูกเหินหรือผลของชก เป็นอาหารที่นำมาทำเป็นขนมหวานได้อย่างดี ขณะที่ดินชกสามารถเก็บเกี่ยวผลผลิตด้านอื่น เช่น น้ำหวานจากวงนำไปทำน้ำตาลได้เช่นกัน ส่วนน้ำมันขางนั้นมีราคาสูงขึ้นทุกวัน แม้กฎหมายป่าไม้ห้ามเก็บเกี่ยวเพราะกลัวจะเป็นการทำลายต้นไม้ แต่ในข้อเท็จจริงที่พบ การนำน้ำมันขางมิได้ทำให้ต้นไม้ตายแต่อย่างใด ควรให้ชุมชนสามารถเก็บผลผลิตได้ หากดำเนินการด้วยวิธีที่ถูกต้อง
- 2.2. การศึกษาอาหารพื้นบ้านนั้นเป็นการศึกษาเพื่อเชื่อมการวิเคราะห์กันทั้งระดับพื้นที่และระดับภาค ภาคใต้เน้นวัฒนธรรมพุทธและมุสลิมเอาพืชผักพื้นบ้านที่ถูกนำไปทำเป็นอาหารเป็นเกณฑ์ ผลการศึกษาพบว่า ในอาหาร 130 กว่าตำรับ ทั้งอาหารหวาน คาว และของว่าง มีพืชผักอยู่ถึง 97 ชนิด มีส่วนใหญ่วิเคราะห์องค์ประกอบด้านวิตามินและแร่ธาตุได้
มีข้อเสนอแนะหลายประการที่ควรศึกษาต่อ และดำเนินการให้มีการฟื้นฟูทรัพยากรที่เป็นแหล่งพืชผักพื้นบ้าน เช่น ป่าต้นน้ำ ป่าพรุ การผลักดันเข้าสู่หลักสูตรในโรงเรียน การส่งเสริมให้บริโภคพืชผักพื้นบ้านในอาหารกลางวัน และแม้แต่แรงจูงใจให้ปรุงและบริโภคอาหารพื้นบ้านในครอบครัวให้มากขึ้น นอกจากนี้ การศึกษาเรื่องนี้เป็นที่มาของแรงบันดาลใจและเป็นการสร้างความมั่นใจในการเปิดตลาดสีเขียว ตั้งแต่ 28 มีนาคม 2542 ด้วย
- 2.3. บทเรียนพืชร่วมขาง เป็นชุดบทเรียนที่องค์กรพัฒนาเอกชนภาคใต้ต้องการประมวลเพื่อเป็นชุดบทเรียนเพื่อการนำไปใช้พัฒนาต่อ ผลที่ได้จึงเป็นประโยชน์ต่อการทำงานส่งเสริมพืชร่วมขางเพราะเห็นทั้งผลสำเร็จ และข้อจำกัด รวมทั้งมีข้อเสนอแนะว่า รัฐควรหันมาเองจริงเองเรื่องการพัฒนากระบวนเกษตรกรรมที่ยั่งยืนของชาวสวนขางให้มากขึ้น อาจจะต้องขึ้นคั้งทบทวนกฎหมายและกฎระเบียบต่าง ๆ ที่ขัดต่อการพัฒนาอาชีพเกษตรกรรมและคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นด้วย

1.3 จุดแข็งและจุดอ่อนของงานดังกล่าว

1. การศึกษาวิจัยในระยะแรก ก่อนปี 2540 ส่วนใหญ่ยังเป็นแบบกรณีศึกษาหรือการทบทวนเอกสารหรือเป็นลักษณะการถอดบทเรียน ซึ่งถือว่ามีข้อจำกัดในการเผยแพร่หรือใช้ในวงกว้าง แต่จะลึกและเป็นลักษณะเฉพาะ ingsงานวิจัยทั่วไปยังไม่หรือยังไม่ค้นพบ
2. งบประมาณสนับสนุนและการให้ความสำคัญต่อการวิจัยในระยะแรก โดยเฉพาะช่วงก่อนปี 2540 มีน้อยมาก แต่ขงดีที่เมื่องบประมาณที่ทุ่มไปในการจัดกิจกรรมและงบประมาณโดยทั่วไปของแหล่งทุนที่จะให้องค์กรพัฒนาเอกชนขนาดเล็กมีน้อยลง ความสนใจด้านวิจัยได้ถูกกระตุ้นให้เพิ่มขึ้นจนถึงขั้นนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการทำงานพัฒนาด้วย

3. บุคลากรที่สนใจยังมีน้อยตั้งแต่ช่วงแรก เพราะระยะนั้นทุกคนมุ่งเน้นการทำงานกับชุมชนเป็นหลัก กอรปกับแรงกระตุ้นที่จะศึกษาต่อจนกลับมาคิดค้นงานวิจัยยังมีน้อย จนกระทั่งช่วงหลังมีทั้งนักพัฒนารุ่นที่ไปเรียนต่อคณาจารย์หลายท่านที่ลาออกจากราชการมาช่วยงาน และบุคลากรของราชการเองเริ่มสนใจหันมาจับมือกันมากขึ้น ได้รูปแบบงานวิจัยที่เป็นพหุภาคีชัดเจน เช่น การศึกษาเรื่องอาหารพื้นบ้านจนเริ่มเป็นบทเรียนให้กับเรื่องต่อ ๆ ไปชัดเจนขึ้น

4. ทีมงานและงบประมาณที่น้อยในช่วงแรก โดยเฉพาะนโยบายจากภาครัฐเริ่มลงมามากขึ้น ขณะเดียวกันจุดเด่นเรื่องการเงินภูมิปัญญาท้องถิ่น การเน้นทางเลือกเพื่อการพึ่งตนเองเริ่มสูงขึ้น ทำให้มีคนจำนวนมากเริ่มหันมามองกระบวนการทำงานและบทเรียนขององค์กรพัฒนาเอกชนภาคใต้มากขึ้น

2. งานวิจัยและพัฒนาที่กำลังดำเนินการอยู่หรือที่จะทำต่อไป

2.1 ระบุหัวข้อวิจัยที่กำลังทำอยู่หรือคิดจะทำต่อไป

1. โครงการศึกษาวิจัยแนวทางการพัฒนาเครือข่ายตลาดสีเขียวภาคใต้ (2543-44)
2. โครงการวิจัยพืชผักพื้นบ้าน บ้านกะตุนง อำเภอรามัน จังหวัดยะลา
3. โครงการวิจัยการใช้ประโยชน์จากป่า ชุมชนบ้านบือแนบูกะ อำเภอรามัน จังหวัดยะลา
4. โครงการวิจัยการใช้ประโยชน์จากป่า กลุ่มอนุรักษ์ป่าชุมชนกาลอ อำเภอรามัน จังหวัดยะลา
5. โครงการศึกษาพันธุ์พืชที่เป็นอาหาร ยาสมุนไพร และพันธุ์สัตว์ท้องถิ่น ในพื้นที่กลุ่มน้ำหลังสวนตอนบน ต. ปากทรง อ. พะโต๊ะ จ. ชุมพร
6. โครงการศึกษารูปแบบการผลิตกลุ่มน้ำหลังสวนตอนบน ต. ปากทรง อ. พะโต๊ะ จ. ชุมพร
7. โครงการศึกษาการท่องเที่ยวแบบอนุรักษ์ กรณีกลุ่มน้ำคลองชัน

อย่างไรก็ตาม ยังมีโครงการที่อยู่ระหว่างการปรับปรุงเอกสาร ได้แก่ โครงการวิจัยภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการทรัพยากรของกลุ่มน้ำที่อกเขาบรรทัด (กรณีการผลิต) และยังมีโครงการที่ยังอยู่ระหว่างจัดกระบวนการ ได้แก่ โครงการศึกษาเทคโนโลยีชีวภาพจากภูมิปัญญาท้องถิ่นกลุ่มน้ำปากพั้ง เป็นต้น ทั้งหมดนี้กำลังขอรับการสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ในส่วนที่กำลังขอการสนับสนุนจากแหล่งอื่นและกำลังพัฒนาโครงการ เช่น เรื่องระบบอาหารกับสุขภาพกำลังอยู่ระหว่างการจัดประชุมพัฒนาโครงการ กำลังขอการสนับสนุนจากสถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข ซึ่งเป็นเรื่องที่ยังคงเชื่อมโยงกับระบบเกษตรยั่งยืนเช่นกัน

2.2 ความคาดหวังของผลงานวิจัยและพัฒนาที่ทำอยู่หรือกำลังจะทำ

1. สามารถใช้เป็นเครื่องมือในการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับองค์กรชุมชนได้
2. เป็นพื้นฐานของการสร้างอำนาจวิเคราะห์ให้กับผู้นำและกลุ่ม
3. ผู้ค้อยโอกาสในการสร้างทางเลือกทั้งต่อตนเองและผู้อื่น
4. ใ้คนกวิจัยที่เป็นชาวบ้านและเป็นผู้ที่สนใจทำงานร่วมกัน

5. เป็นพหุภาคีทั้งระยะสั้นและระยะยาว เป็นการสร้างพื้นฐานความแข็งแกร่งด้านภูมิปัญญาแก่เกษตรกรไทย กระบวนการเกษตรกรรมยั่งยืน และทิศทางของการพัฒนาในอนาคต

3. ความคิดเห็นส่วนตัวเกี่ยวกับงานวิจัยและพัฒนาเกษตรกรรมยั่งยืนในอนาคต

- 3.1. ควรมีการสนับสนุนงานวิจัยแบบมีส่วนร่วมให้ต่อเนื่องจากระยะที่ 1 เป็น 2 และ 3 อย่างต่อเนื่องมิให้ขาดสาย
- 3.2. ควรมีการสรุปทริเียนเป็นระยะ นำบทเรียนดังกล่าวมาพัฒนาเป็นหลักสูตรการเรียนการสอนหรือการจัดอบรมพิเศษ
- 3.3. ควรมีการผลิตสื่อในรูปแบบต่าง ๆ ทุกรูปแบบ โดยเฉพาะสื่อมัลติมีเดีย ซึ่งต้นทุนราคาถูกและใช้ได้ง่ายมากขึ้นทุกขณะควรให้ความสนใจและเอาใจจริงเอาใจในการพัฒนาและผลิต เผยแพร่ อีกทั้งควรฝึกฝนให้คนในชุมชนเป็นผู้ผลิตด้วยตนเอง
- 3.4. ควรมีการสร้างเสริมเครือข่ายระหว่างนักวิจัย พี่เลี้ยง ที่ปรึกษา รวมทั้งมีระบบประสานงานที่หลากหลาย แต่มีประสิทธิภาพ มีงบประมาณที่สนับสนุนการประสานงานที่เพียงพอและต่อเนื่อง

4. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับกระบวนการวิจัยและพัฒนาเกษตรกรรมยั่งยืน

- 4.1. เน้นการค้นหาค้นหาองค์ความรู้และการพัฒนากระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วมอย่างจริงจัง
- 4.2. ในการวิจัยนอกจากเอาเกษตรกรเป็นศูนย์กลางแล้ว ควรเน้นกระบวนการเสริมสร้างและพัฒนาการบริหารจัดการงานวิจัยโดยชุมชนเองไปพร้อม ๆ กัน
- 4.3. ภาวคิที่ร่วมเรียนรู้ หากสนใจ ควรเปิดโอกาสและเสริมสร้างความสัมพันธ์ให้เข้มแข็งและใกล้ชิดมากขึ้น โดยเฉพาะในพื้นที่ เช่น สถาบันการศึกษา องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ข้าราชการส่วนท้องถิ่น และผู้นำศาสนา รวมทั้งศิลปินพื้นบ้าน เป็นต้น
- 4.4. ควรพัฒนาสื่อพื้นบ้านประกอบด้วยทุกครั้งที่มีการทำวิจัย และให้มีการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาเสริมเพื่อให้มีการผลิตที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น

5. ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

- 5.1. ควรจัดประชุมเพื่อเสนองานวิจัยจากชาวบ้าน โดยชาวบ้านและทีม ปีละ 1 ครั้ง
- 5.2. ควรจัดให้มีวาระประชาชนเพื่อนำผลการศึกษาไปพัฒนาเป็นยุทธศาสตร์และแผนการพัฒนาชุมชนและประเทศแทนแผนพัฒนาฉบับที่ 8 หรือ 9 ซึ่งกำลังดำเนินการอยู่ โดยดำเนินการไปพร้อมการเสริมความเข้มแข็งให้กระบวนการภาคประชาชนด้านต่าง ๆ

แบบสำรวจงานวิจัยและพัฒนาที่เกี่ยวข้องกับเกษตรกรรมยั่งยืน
โดยคุณสุนันทา นิลเพชร โครงการการจัดการทรัพยากรชายฝั่งภาคใต้

1. งานวิจัยและพัฒนาที่ผ่านมา

1.1 หัวข้อชื่อเรื่อง

- 1) ชุมชนประมงพื้นบ้าน : ผลกระทบเรือปั่นไฟปลากะตัก กรณีศึกษาจังหวัดสตูลและสงขลา
 - พื้นที่วิจัย หมู่บ้านชาวประมงพื้นบ้าน 4 อำเภอ 14 ตำบล 14 หมู่บ้าน ของ จ. สตูล และ อ. สทิงพระ จ. สงขลา
 - ระยะเวลาดำเนินการ 3 เดือน (ก.ค. - ก.ย. 2542)
- 2) อวนรุน...มาตรการแห่งท้องทะเลไทย กรณีศึกษา ผลกระทบและมาตรการแก้ปัญหา
 - พื้นที่วิจัย หมู่บ้านชาวประมงพื้นบ้าน 5 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดสตูล 4 หมู่บ้าน
 - หมู่ 1 หมู่ 2 หมู่ 3 และหมู่ 4 ต. ขอนคาน อ. ท่งหว้า จังหวัดสุราษฎร์ธานี 7 หมู่บ้าน ใน 3 ตำบล ของอำเภอท่าชนะ
 - หมู่ 6 บ้านดอนทะเล
 - หมู่ 3 บ้านหาดสมรบุรี
 - หมู่ 4 บ้านท่าม่วง
 - หมู่ 7 บ้านปากน้ำท่ากระจาย
 - หมู่ 1 บ้านเกาะยาง
 - หมู่ 2 บ้านคันธุลี
 - หมู่ 8 บ้านหนองปรือ
 - จังหวัดตรัง 1 หมู่บ้าน
 - หมู่ 2 บ้านนาชุมเห็ด ต. ตะเสะ กิ่ง อ. หาดสำราญ
 - จังหวัดสงขลา 1 หมู่บ้าน
 - หมู่ 7 บ้านควน ต. ภูเต่า อ. หาดใหญ่
 - จังหวัดภูเก็ต 1 หมู่บ้าน
 - หมู่บ้านป่าคอก ต. ป่าคอก อ. ถลาง
 - ระยะเวลาดำเนินการ 6 เดือน (ม.ค. - มิ.ย. 2543)

1.2 สัมฤทธิผลของงานในข้อ 1.1

- 1) ชุมชนประมงพื้นบ้าน : ผลกระทบเรือปั่นไฟปลากะตัก กรณีศึกษาจังหวัดสตูล และสงขลา

งานวิจัยและพัฒนาเรื่องนี้ เป็นส่วนหนึ่งของโครงการการจัดการทรัพยากรชายฝั่งภาคใต้ ซึ่งมีวัตถุประสงค์เป็นข้อมูลใช้ตรวจเช็คเผยแพร่ปัญหาการใช้เครื่องมือประมงที่ทำลายทรัพยากรสัตว์น้ำที่ใช้เครื่องมือเรือปั่นไฟปลากะตัก ซึ่งในช่วงเวลานั้น ประมาณกลางปี 2542 เกิดการต่อสู้เรียกร้องของชาวประมงพื้นบ้านในจังหวัดสงขลา ที่เป็นพื้นที่หลักในการชุมนุมเรียกร้องเพื่อให้รัฐบาลดำเนินการแก้ปัญหาผลกระทบของชาวประมงพื้นบ้าน และผลกระทบต่อทรัพยากรสัตว์น้ำที่ได้รับจากการทำประมงเรือปั่นไฟปลากะตัก

โดยมีชาวประมงพื้นบ้านจังหวัดต่าง ๆ ในภาคใต้ ที่ได้รับผลกระทบเช่นเดียวกันนี้ เข้าร่วมชุมนุมเรียกร้องด้วย ในเวลานั้นกระแสการรณรงค์ปัญหาเรื่องนี้มีความสำคัญมากต่อการให้การศึกษาด้านข้อมูลข่าวสาร ข้อเท็จที่เป็นจริงแก่สาธารณชนในรูปแบบต่าง ๆ งานวิจัยชิ้นนี้จึงเกิดขึ้น และเป็นส่วนหนึ่งในผลงานหลายชิ้นที่เป็นการให้ความรู้แก่สาธารณชนทั่วไป โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ความเข้าใจของสังคมโดยรวมต่อการเคลื่อนไหวการต่อสู้ และสภาพปัญหาในการดำเนินชีวิตของชุมชนประมงพื้นบ้าน ได้ดีพอสมควร

2) อวนรุน...มาตรการแห่งท้องทะเลไทย กรณีศึกษา ผลกระทบและมาตรการแก้ปัญหา

งานวิจัยเรื่องนี้ก็เช่นเดียวกันที่เป็นงานวิจัยข้อมูลส่วนหนึ่งของโครงการการจัดการทรัพยากรชายฝั่งภาคใต้ ซึ่งมีวัตถุประสงค์เป็นข้อมูลใช้ตรวจเช็คเผยแพร่ปัญหาการใช้เครื่องมือประมงที่ทำลายทรัพยากรสัตว์น้ำที่ใช้เครื่องมืออวนรุน โดยมีวัตถุประสงค์ในเชิงพัฒนา ก็คือ เป็นข้อมูลที่ใช้เป็นกระบวนการทำงานและเรียนรู้ของกลุ่มผู้นำชุมชนและชาวบ้านในพื้นที่ทำงาน เพราะโดยวิธีการที่ศึกษาก็ใช้วิธีการจัดประชุมระดมความคิดเห็นและมีการวิเคราะห์ข้อมูลร่วมกันของกลุ่มแกนนำและชาวบ้านผู้ที่มีความสนใจเข้าร่วมในเวที จึงทำให้มีการได้รับทราบข้อมูลความเคลื่อนไหวการทำงาน สถานการณ์ปัญหาและแนวทางแก้ไขของชุมชนที่ได้เลือกทำการศึกษา บางพื้นที่ที่ศึกษาได้เกิดการสรุปและทบทวนการทำงานขององค์กรชุมชนตนเองที่ผ่านโดยอาศัยกรณีปัญหาเรืออวนรุนเป็นตัวสื่อผ่านให้ผู้นำได้เห็นผลดี-ผลเสียขององค์กรที่ผ่านมา ซึ่งโดยสรุปในภาพรวมแล้ว ผู้ศึกษาต้องการให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันในข้อมูลข่าวสารข้อเท็จจริง โดยอาศัยกระบวนการวิธีวิจัยเป็นกลไกช่วยในการทำงานพัฒนาขององค์กรชุมชน และส่วนหนึ่งก็คือ ผลงานการวิจัยได้ถูกนำไปเผยแพร่แก่สาธารณชนทั่วไปในระยะต่อไปอีกด้วย

1.3 จุดแข็ง จุดอ่อน ของงานดังกล่าว

งานวิจัยทั้งสองเรื่องดังกล่าวแล้ว เป็นลักษณะงานที่ถูกกำหนดขึ้นแล้วในแผนปฏิบัติงานของโครงการฯ การดำเนินงานหรือกรอบการวิจัยจึงต้องให้เกิดขึ้นตามข้อกำหนดของแผนงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เรื่องของระยะเวลาการศึกษาซึ่งมีความสำคัญด้วย จึงเป็นเงื่อนไขข้อจำกัดส่วนหนึ่งที่จะต้องรีบทำงานนี้ให้เสร็จตามข้อตกลง ดังนั้น ผลที่เกิดขึ้นจากการวิจัยเหล่านี้ จึงเน้นแค่การสนับสนุนกระบวนการทำงานขององค์กรชุมชนและองค์กรพัฒนาเอกชนที่ทำงาน

ร่วมกับชาวบ้านในด้านข้อมูลเป็นส่วนใหญ่ เพราะลักษณะงานวิจัยที่ทำมาเป็นงานที่เน้นด้านการณรงค์เผยแพร่

2 งานวิจัยและพัฒนาที่กำลังดำเนินการอยู่หรือคิดจะทำต่อไป

2.1 หัวข้อวิจัย

งานวิจัยและพัฒนาที่กำลังทำอยู่ในขณะนี้ (ม.ค. - มิ.ย. 2544) คือ เรื่อง “อวนลาก ภาพสะท้อนวิกฤตทะเลไทย : การแก้ปัญหาขององค์กรชุมชน”

2.2 ความคาดหวังของผลงานวิจัยและพัฒนาที่กำลังทำอยู่

- เอ็นจีโอที่ทำงานที่เกี่ยวข้องกับประเด็นปัญหาที่ศึกษานี้คงให้ความสนใจในงานวิจัยนี้มากขึ้น
- วิธีการวิจัยที่ทำร่วมกับชาวบ้าน เป็นวิธีการหนึ่งที่จะก่อให้เกิดการพัฒนาทางด้านความคิดของกลุ่มผู้ร่วมให้ข้อมูล และสามารถไปสู่หนทางการปฏิบัติได้
- สังคมหรือสาธารณชนคงมีความรู้ความเข้าใจสถานการณ์ปัญหาของชาวประมงพื้นบ้านดีขึ้น และเกิดการแก้ไขปัญหาร่วมกันได้ทั้งในปัจจุบันและอนาคต

2. ความคิดเห็นส่วนตัวที่เกี่ยวกับงานวิจัยและพัฒนาในอนาคต

งานวิจัยและพัฒนาอาจจะเป็นเรื่องใหม่ในสายตาของคนทำงานพัฒนาทั้งส่วนที่ราชการและเอ็นจีโอ เพราะเป็นการเข้าใจที่แยกงานวิจัยออกจากงานพัฒนา แต่ในกระบวนการทำงานพัฒนาของเอ็นจีโอที่ผ่านมาจะให้ความสำคัญงานพัฒนามากกว่างานวิจัย เพราะมองว่างานวิจัยต้องเป็นงานของนักวิชาการหรือผู้รู้ (งานวิจัย) เท่านั้นที่จะทำได้และทำได้เป็นอย่างดี โดยได้ละเลยความสำคัญของศักยภาพที่ตัวเองสามารถทำได้ มันเป็นความเชื่อที่ว่างานวิจัยและพัฒนาเป็นเรื่องเดียวกันเราก็จะไม่มองสองสิ่งนี้แยกกัน และสามารถทำทั้งสองอย่างนี้ให้เป็นเรื่องเดียวกัน อยู่ที่การให้ความสำคัญในงานที่ทำเป็นอย่างไรระดับไหน งานวิจัยและพัฒนาเป็นสิ่งที่น่าพัฒนาและยกระดับประสิทธิภาพไปพร้อมกันได้

เนื้อหาในการประชุม

ตัวแทนจากสกว. คือ คุณทรงพล ได้ชี้แจงจุดประสงค์สำคัญของการจัดการประชุมในครั้งนี้ขึ้น เพื่อให้การดำเนินการสังเคราะห์โจทย์วิจัยที่ได้จากการประชุมเชิงปฏิบัติการ ในวันที่ 28-29 พฤษภาคม 2544 ที่ผ่านมา แบบมีส่วนร่วม และเป็นการนำเสนอแผนงานของแต่ละองค์กรที่เกี่ยวข้องกับเกษตรยั่งยืนในภาคใต้ และในส่วนของความคาดหวัง 2 ประการ คือ

- ทำให้เกิดเวทีที่มีกลไกในการร่วมภาคีแลกเปลี่ยน เกิดโจทย์ในการวิจัยที่เรา还不知道 ซึ่ง สกว. พร้อมทั้งจะสนับสนุน ซึ่งจะช่วยให้เห็นความก้าวหน้า และสิ่งที่ยังขาดที่ต้องทำต่อ และเกิด Yearbook ที่จะทำให้ทราบว่าใครทำอะไร ที่ไหน อย่างไร
- เกิดกลไกทุกภาคเพื่อกำหนดนโยบาย ทำให้เห็นนโยบายเกิดจากท้องถิ่น ปรับใช้กับท้องถิ่น จะทำให้ สกว. และภูมิภาคประสานไปด้วยกัน เพื่อให้สามารถเชื่อมโยงสู่ท้องถิ่น โดยท้องถิ่นมากขึ้น รวมทั้งรัฐอาจจะต้องออกมาเรียนรู้และสวนกระแสมากขึ้น โดย สกว. จะเป็นผู้ร่วมสนับสนุน

นอกจากนี้ที่ประชุมได้มีการระดมความคิดเห็นในประเด็นต่าง ๆ ซึ่งสรุปได้ดังนี้ คือ

1. ความคาดหวังของเวที ประกอบด้วย

- 1) เวทีการเรียนรู้ร่วมกันของภาคีส่วนงานที่เกี่ยวข้องกับเกษตรกรที่จะพัฒนาองค์ความรู้เกษตรกรรมยั่งยืนที่เหมาะสมของภาคใต้ (คำนิยาม, รูปแบบ, เทคนิค, ภูมิปัญญาท้องถิ่น) รวมถึงการรวบรวมผลงานต่าง ๆ ในรอบปี ในรูปแบบของ Year Book (ซึ่งทาง สกว. สนับสนุนอยู่)
- 2) เวทีการเรียนรู้ร่วมกันในเรื่องความร่วมมือระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ และการทำงานโดยเน้นเกษตรกรเป็นศูนย์กลางหรือการมีส่วนร่วมของเกษตรกร
- 3) กลไกการทำงานร่วมกันที่จะเชื่อมโยงต่อกันทั้งระดับพื้นที่/ภาค/ประเทศ และระบบการจัดเก็บข้อมูล เพื่อกำหนดนโยบาย ทำให้เห็นนโยบายเกิดจากท้องถิ่น และปรับใช้กับท้องถิ่นได้

2. คำนิยาม “เกษตรยั่งยืน”

กรอบคำนิยามเกษตรยั่งยืนครอบคลุม 3 ด้าน คือ

- 1) สังคม - ความมั่นคงทางอาหาร, ครอบครัวอบอุ่น, ชุมชน/กลุ่มเข้มแข็ง, ความคงอยู่ในวิถีชีวิต/วัฒนธรรม
- 2) เศรษฐกิจ - พึ่งตนเอง/ลดการพึ่งพา, มีรายได้ที่พอเพียง, การตลาดที่ชัดเจน, รูปแบบการผลิตที่เหมาะสม(มาตรฐานผลิตภัณฑ์เกษตรยั่งยืน)

- 3) สิ่งแวดล้อม(ความหลากหลายของระบบนิเวศน์) - เกื้อกูลซึ่งกันและกัน, รักษาดิน น้ำ ป่า, ความหลากหลายทางพันธุกรรมพืช และสัตว์

นอกจากนี้ความหมายของ “ยั่งยืน” ยังเป็นการมองไปข้างหน้าหรือการมองอนาคต (Think Globally and Act Locally) และประกอบด้วยความหลากหลายทั้งพืชและสัตว์ในระบบนิเวศ และการจัดการกับความเสี่ยง จึงเป็นเรื่องของความยั่งยืนในทุกประเด็น และเน้นที่คน สังคม หรือ ชุมชน

แต่ปัญหาไม่ได้อยู่ที่คำนิยาม ประเด็นสำคัญคือจะทำอย่างไรให้เกิดเกษตรยั่งยืนดังกล่าวขึ้น ที่ประชุมเห็นร่วมกันว่าไม่มีสูตรสำเร็จตายตัว และต้องสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันมากกว่า โดยใช้เวทีในลักษณะเช่นนี้

3. โครงการที่ทำมาแล้ว และ จะทำในอนาคต ของหน่วยงานต่าง ๆ คือ

กรมส่งเสริมการเกษตร

- โครงการเพิ่มขีดความสามารถให้กับเกษตรกร

ได้รับงบประมาณจาก UNDP ปี 42-44 เกษตรยั่งยืนจะอยู่ได้หรือไม่ขึ้นอยู่กับคำว่า “ยั่งยืน” ดังนั้นเกษตรกรจะอยู่ได้ต้องเพิ่มขีดความสามารถในกระบวนการเรียนรู้ให้กับเกษตรกร ซึ่งลักษณะของโครงการจะเป็นการจัดเวทีการเรียนรู้ให้กับเกษตรกรและเจ้าหน้าที่ตลอดจนทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง คล้ายกับเวทีครั้งนี้ซึ่งจะช่วยให้เกิดการเรียนรู้และเกิดความมั่นใจมากขึ้น ในการเลือกรับเทคโนโลยี และสังเคราะห์องค์ความรู้ที่เหมาะสม

- สถาบันพัฒนาภูมิภาคปัญหาท้องถิ่น

ปัจจุบันได้เก็บข้อมูลภูมิภาคปัญหาท้องถิ่นทั้ง 76 จังหวัด ในด้านการเกษตร โดยเน้นไปที่เกษตรกร คือการนำภูมิภาคปัญหาท้องถิ่นเป็นหลักในการพัฒนาและต่อยอดขยายผล แต่ยังคงขาดข้อมูลทางวิชาการสนับสนุน ปัจจุบันได้ทำเป็นรายภาค คือ เริ่มที่ภาคเหนือก่อน ซึ่งจะเป็นการร่วมมือกันทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง เช่น ร่วมมือกับสาธารณสุขเพื่อทำโครงการฝึกเกษตรกรอินทรีย์

สำนักวิจัยและพัฒนาการเกษตรเขตที่ 7 และ 8

- โครงการพัฒนาเกษตรยั่งยืน

กรมส่งเสริมวิชาการเกษตรได้ทุนจาก DANCED ทำโครงการพัฒนาเกษตรยั่งยืน ส่งเสริมให้นำเทคโนโลยีที่เหมาะสมสู่เกษตรกร ให้เกษตรกรเกิดส่วนร่วมอย่างแท้จริง และให้เกษตรกรเป็นศูนย์กลาง โดยร่วมวิเคราะห์กับเกษตรกร เพราะเกษตรกรมีความรู้อยู่แล้วที่เรียกว่าภูมิภาคปัญหาท้องถิ่น และสนับสนุนให้เกิดเวทีคล้ายเวทีในลักษณะเช่นนี้เพราะเป็นการร่วมกันคิดเพื่อให้เกิดการประสานงาน

สถานีทดลองข้าวปัตตานี

- โครงการข้าวอินทรีย์

การทำข้าวอินทรีย์เริ่มที่ปีตธานี โดยใช้ถั่วเขียวเป็นพืชก่อนนา และพืชปุ๋ยสด และสามารถเก็บเกี่ยวถั่วเขียวเป็นรายได้เสริม

สถานีทดลองยางพารา

- โครงการพืชร่วมยาง

มีการจัดทำงานวิจัยมาแล้วหลายปี และเผยแพร่ทางสื่อและมีแปลงตัวอย่างที่ชัดเจน การปลูกพืชร่วมยางเกษตรกรต้องเริ่มตั้งแต่ยางอ่อน เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด รายได้จากยางขณะนี้สำรวจแล้วยังไม่พอ การทำให้เกิดรายได้เสริมจะช่วยให้ เกษตรกรเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงสู่เกษตรยั่งยืน ซึ่งเกษตรกรสามารถทำได้เอง แต่ส่วนราชการควรเข้าไปสนับสนุน เช่น การปลูกสละ ซึ่งเกษตรกรให้ความสนใจและได้ผลทำให้เกิดรายได้

ศูนย์วิจัยยาง

- โครงการพืชแซม/ร่วมยาง

ที่ผ่านมาโครงการวิจัยและส่งเสริมให้เกษตรกรได้นำไปใช้หลายโครงการ โดยเฉพาะเรื่องพืชแซมยาง เพื่อเสริมรายได้ หลายชนิด ในปัจจุบันพบว่า ย่อยคั้นน้ำสามารถปลูกแทรกสวนยางได้ เนื่องจากใช้ระยะเวลาสั้น ปัจจุบันศูนย์พืชไร่ได้นำไปบรรจุไว้เป็นนโยบาย และการทำงานของศูนย์วิจัยยางสามารถเชื่อมโยงกับ สวพ. ได้ และได้มีการวิจัยพืชร่วมยาง ได้ศึกษาไม้ป่าที่จะปลูกร่วมยาง และปลูกพืชอื่นๆ แซมได้อีก ซึ่งกำลังจัดทำเอกสารวิชาการและใกล้เสร็จแล้ว นอกจากนี้ในสวนยางขนาดเล็กซึ่งมีรายได้จากยางปีละ 60,000 บาท อาจไม่เพียงพอ ควรมีการปลูกพืชร่วมเป็นการผสมผสาน เช่น ขุดบ่อตรงกลางปลูกพืชสกุลกระถ่ำ และเลี้ยงผึ้งด้วย ทางโครงการได้ไปสำรวจและมีประชากรที่สนใจและต้องการที่จะทำเกษตรยั่งยืนด้วยตัวเอง ซึ่งแสดงว่าเกษตรกรเห็นความสำคัญของเกษตรยั่งยืน ซึ่งเป็นหน้าที่ของเราที่จะสื่อสารให้เขาเข้าใจ

- โครงการวิจัยพัฒนาพันธุ์ยาง

มีงานสนับสนุนวิจัยยาง แบ่งออกเป็น พันธุ์ชุดที่ 1 ให้น้ำยางสูง พันธุ์ชุดที่ 2 ให้ผลผลิตน้ำยางสูง และให้ไม้สูง และพันธุ์ชุดที่ 3 ให้น้ำอย่างเคียว เสนอให้ สกย. นำไปใช้

- โครงการวิจัยการปลูกพืชคลุมดิน

กำลังผลักดันให้เกษตรกรปลูกพืชคลุมดิน แต่เมล็ดพันธุ์ไม่เพียงพอที่จะสนับสนุนทุกจังหวัด ทำอย่างไรให้เมล็ดพืชคลุมดินงอกขึ้นมาเอง

สำนักงานกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง

- โครงการจัดการป่าไม้ยางพาราอย่างยั่งยืน

การนำการวิจัยสู่การปฏิบัติ เพิ่งเริ่มในปี 2544-2549 ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ โดยร่วมมือกับ FSC เริ่มต้นจากอุตสาหกรรมไม้ยางพารา เฟอร์นิเจอร์ที่มาจากป่าที่มีการจัดการอย่างยั่งยืน โครงการกำหนดพื้นที่ 1,500 ไร่ เริ่มที่หมู่ 3 ตำบลพะวง อ.หาดใหญ่ มีหลัก

เกณฑ์อยู่ 10 ข้อ แต่โดยสรุปคือเพื่อสนองต่อสังคมคือ ให้อยู่อย่างสงบสุข ในด้านเศรษฐกิจคือ ใ้ราคาที่ดี และด้านสิ่งแวดล้อมคือ ใช้สารเคมีน้อยที่สุด (คนที่ใช้จะได้รับ การป้องกันอย่างดี) และ FSC จะ Certify ว่าเฟอร์นิเจอร์ได้จากป่าที่มีการจัดการอย่างยั่งยืน ถ้าเข้าร่วมโครงการจะได้ราคาขายที่สูงกว่าไม้ชนิดอื่น

นอกจากนี้เกษตรกรจะมีส่วนร่วมในกระบวนการ มีความยืดหยุ่น และกล้าต่อรองกับต่างประเทศได้

โครงการนำร่องเพื่อพัฒนาเกษตรยั่งยืนของเกษตรกรรายย่อย ภาคใต้

โครงการนำร่องฯ เพิ่งได้รับงบประมาณมาในเดือนกรกฎาคมนี้ โดยทำกับเกษตรกรภาคใต้ 60 กลุ่ม 3 ภูมิภาค การพัฒนาส่งเสริมเกษตรทางเลือก(เกษตรยั่งยืน)ที่ผ่านมาขององค์กรพัฒนาเอกชนจะกลับไปทีเดิม คือ ไม่ใช่ผลิตเพื่อขายแต่เพื่อมีอยู่มีกิน มีการวางแผน เพื่อให้เกิด “ความมั่นคงทางอาหาร” และไม่มุ่งไปที่แปลงอย่างเดียว เพราะเมื่อแปลงเปลี่ยนมือเจ้าของแล้ว ก็อาจจะมีการเปลี่ยนวิธีการด้วย ดังนั้นจะเน้นไปที่การสร้างชุมชน โดยทำกับกลุ่มชาวบ้าน ให้เกิดกระบวนการกลุ่ม เพื่อให้เกิดความยั่งยืน ชุมชนเป็นผู้กำหนดว่าจะยั่งยืนหรือไม่ เราไม่ได้รู้ทุกเรื่อง เช่น ข้าวพันธุ์อะไรดี แต่ชุมชนรู้ เรามีหน้าที่ไปส่งเสริมให้เกิดกระบวนการกลุ่ม ให้กลุ่มได้คิดค้นและเกิดแผน ถ้าทำแบบปัจเจกจะไม่สามารถสู้กระแสได้ ดังนั้นต้องทำเป็นกลุ่ม ในการพัฒนาโครงการดังกล่าว ทางโครงการได้กำหนดโจทย์งานวิจัย 3 ปีข้างหน้ามีอยู่ 3 ประเด็นคือ

- 1) การบริหารจัดการโครงการของรัฐโดยองค์กรชาวบ้านจะอย่างไร
- 2) รูปแบบเกษตรยั่งยืนที่จะลดภาระหนี้สินได้หรือไม่ อย่างไร
- 3) รูปแบบการเกษตรยั่งยืนในเขตพื้นที่ป่าจะเป็นอย่างไร

วิทยาลัยเกษตรกรรมและเทคโนโลยีสงขลา

ปัจจุบันเปิดสอนวิชาทักษะการผสมผสาน

สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

- โครงการอนุรักษ์พันธุ์พืชพื้นบ้าน

เริ่มในปี 2540 เป็นโครงการ 5 ปี โดยแบ่งเป็น ไม้ผลพื้นบ้าน และพืชสมุนไพร และจะจัดทำเป็นหนังสือ และในปี 2545-2549 จะเน้นในเรื่องการนำมาใช้

นอกจากนี้ยังมีงานวิจัยที่กำลังขออนุญาตคือ พืชพื้นบ้าน รองอธิการบดีได้ทำงานวิจัยของ สกว. เพื่อรวบรวมพืชท้องถิ่น และเป็นผู้คัดเลือกงานวิจัยที่เกี่ยวกับพืชท้องถิ่น

- ศึกษารวบรวมรูปแบบการเกษตรยั่งยืนของแต่ละพื้นที่

โดยได้ประสานงานกับ สวพ. ในการหาข้อมูลในพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนัง

- สอนเกี่ยวกับระบบการปลูกพืช พืชสมุนไพร อนุรักษ์ทรัพยากร และวนศาสตร์ชุมชน

ได้เปิดสอนวิชาเรียนสาขาพืชพื้นบ้าน พืชสมุนไพร และระบบการปลูกพืชแบบผสมผสาน และกำลังจะเปิดสาขาวิชาวนศาสตร์ชุมชน และที่วิทยาเขตปทุมธานีได้เปิดสอนระดับ ปวส. สาขาแพทย์แผนไทย

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ยังไม่มีโครงการวิจัยเกี่ยวกับเกษตรยั่งยืนในความหมายดังกล่าว แต่มีงานวิจัยเกี่ยวกับการใช้สมุนไพรในการรักษาโรคในสุกร งานวิจัยด้านสารเคมีตกค้างในแปลงเกษตร เป็นต้น และเป็นที่ปรึกษาให้กับหน่วยงานราชการ และ ฝ่ายประเมินผลให้กับโครงการนำร่อง นอกจากนี้ ยังมีการเรียนการสอนทั้งในระดับปริญญาตรีและระดับปริญญาโท เป็นต้น (เก็บความจากเอกสารประกอบการประชุมเชิงปฏิบัติการฯ)

4. ประเด็น (โจทย์วิจัย) ที่สนใจอยากรู้ ได้แก่

- แนวคิด นิยาม รูปแบบ เทคนิคเกษตรยั่งยืนที่เหมาะสมของภาคใต้
- เกษตรกรจะอยู่ได้หรือไม่อย่างไรในการทำเกษตรแบบยั่งยืน
- ตัวชี้วัดเกษตรยั่งยืนคืออะไร
- การทำงานแบบมีส่วนร่วมเป็นอย่างไร
- การบริหารจัดการโครงการของรัฐโดยองค์กรชาวบ้านจะอย่างไร
- รูปแบบเกษตรยั่งยืนที่จะลดภาระหนี้สินได้หรือไม่ อย่างไร
- รูปแบบการเกษตรยั่งยืนในเขตพื้นที่ป่าจะเป็นอย่างไร
- ตลาดรองรับผลผลิตจากระบบเกษตรยั่งยืนควรเป็นอย่างไร
- การสังเคราะห์ความรู้ที่มีอยู่เดิมของหน่วยงานต่าง ๆ ว่าสอดคล้องกับการพัฒนาเกษตรยั่งยืนหรือไม่ อย่างไร
- มาตรฐานการผลิตทางเกษตรในระบบเกษตรยั่งยืนของไทย ควรมีหรือไม่ และเป็นอย่างไร

5. กลไกในการทำงานร่วมกันในอนาคต

เพื่อเกิดเวทีการเรียนรู้อย่างแท้จริง ที่ประชุมเห็นด้วยกับการสร้างกลไกการทำงานร่วมกันในอนาคต เพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมในการพัฒนาเกษตรยั่งยืนภาคใต้และการทำงานวิจัยและพัฒนาร่วมกันในอนาคต ซึ่งอาจถือได้ว่า

โดยสรุปจะใช้ชื่อว่า “เวทีเกษตรยั่งยืนภาคใต้”

หลักการในการทำงาน คือ การรวมตัวกันอย่างหลวม ๆ ภายใต้การจัดการที่ดี

รูปแบบการทำงาน คือ มาตามความสนใจ ลงทุนกันเอง เพื่อประโยชน์ร่วมกัน มีกองเลข
ประสานงาน/จัดการ

ภารกิจ ประกอบด้วย

1. ประสานเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้
2. ประสานจัดการระบบข้อมูล องค์กรความรู้ เพื่อพัฒนาเกษตรยั่งยืน

ลักษณะของการจัดเวที คือ

- จัดเวทีหมุนเวียน/สว่าเสมอ
- ยกกรณีศึกษาที่แต่ละองค์กรทำอยู่มาแลกเปลี่ยนเรียนรู้กัน (ก่อนทำงาน , ระหว่างทำงาน , ผลที่เกิดขึ้น)

ระยะเวลา 2 เดือน/ครั้ง โดยเวียนกันไปจัดตามหน่วยงานต่าง ๆ

งบประมาณในการจัดเวที

1. ค่าใช้จ่ายในการจัดเวที หน่วยงานผู้จัดเป็นผู้รับผิดชอบ (ในกรณีที่ไม่ได้ สามารถขอสนับสนุนจาก สกว. เป็นกรณี ๆ ไป)
2. ค่าเดินทาง แต่ละหน่วยงานรับผิดชอบกันเองโดยขอเบิกจากต้นสังกัด (ทางมอ.จะทำหนังสือขออนุมัติให้สามารถเข้าร่วมประชุมได้โดยไม่นับเป็นวันลา และเบิกค่าเดินทางได้)
3. ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับอุปกรณ์สื่อ/เอกสาร ขอสนับสนุนจากสกว.
4. ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับกองเลขประสานงาน/ข้อมูล ขอสนับสนุนจากสกว.

การบริหารจัดการ

ทางมอ. จะทำหนังสือขออนุมัติโครงการ เพื่อให้ผู้เข้าร่วมสามารถเบิกค่าใช้จ่ายและไม่ถือเป็นวันลา และทาง อ.วรรณฯ ซึ่งดูแลเรื่องข้อมูลผู้เข้าประชุม และการบันทึกข้อมูล จะช่วยทำหน้าที่ด้านการสรุปให้ (โดยจะขอการสนับสนุนจากสกว.อีกครั้ง) ส่วนการจัดเวทีแต่ละครั้งนั้น จะเป็นความรับผิดชอบของเจ้าภาพแต่ละครั้ง รวมถึงการออกหนังสือเชิญเข้าร่วมเวที

6. กำหนดการเวทีสัญจรเกษตรยั่งยืนภาคใต้

ครั้งที่	วันที่	สถานที่	เนื้อหา
1	7 กันยายน 2544	สำนักวิจัยและพัฒนาการเกษตรเขตที่ 7 จ.สุราษฎร์ธานี	1. โครงการพัฒนาเกษตรยั่งยืนภาคใต้ตอนบน 2. ประเด็นในท้องถิ่น โดย สวพ. เป็นผู้หาข้อมูลนำเสนอ

2	9 พฤศจิกายน 2544	สำนักวิจัยและพัฒนาการ เกษตรเขตที่ 8 หาดใหญ่	1. โครงการเกษตรยั่งยืนภาคใต้ ตอนล่าง 2. พี่ร่วมยาง 3. การเลี้ยงโคนมแบบยั่งยืน
3	11 มกราคม 2545	สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขต นครศรีธรรมราช	โครงการอนุรักษ์พันธุ์พืชพื้นบ้าน และระบบการปลูกพืชแบบผสม ผสาน
4	8 มีนาคม 2545	สำนักงานกองทุน สงเคราะห์การทำสวนยาง หาดใหญ่	โครงการจัดการป่าไม้ยางพาราอย่าง ยั่งยืน * สกว.สนับสนุนงบค่าอาหาร

ดังนั้นการจัดเวทีครั้งต่อไป จะมีที่ สวพ. 7 ในวันศุกร์ที่ 7 กันยายน 2544 เวลา 9.00 น. ถึง 16.00 น. โคขทางสวพ. 7 จะเป็นออกหนังสือเชิญต่อไป